

В.В. Безлюдна

Роль американського соціального працівника в розробці та реалізації шкільних програм.

Анотація. У статті розкривається роль американського соціального працівника в школі. Проаналізовано деякі шкільні програми, які розкривають зміст системи соціально-педагогічної діяльності в США.

Ключові слова: соціальний працівник, соціально-педагогічна діяльність, шкільні програми.

Аннотация. Статья раскрывает роль социального работника в школе. Дан анализ некоторых школьных программ которые раскрывают суть системы социально-педагогической деятельности в США.

Ключевые слова: социальный работник, социально-педагогическая деятельность, школьные программы.

Annotation. The role of American school social worker is revealed in the article. Some school programs which show the context of the social pedagogical work in USA are analysed here.

Key words: social worker, social pedagogical work, school programs.

Американська держава та суспільство покладають великі надії та відповідальність на школи і сім'ї. Для них освіта не просто процес навчання і вивчення, але і підготовка дітей до майбутнього. Школи - транспортний засіб для прагнень, не лише для дітей, які можуть відповідати зовнішнім очікуванням, але для кожної дитини у тому числі дітей з розумовими відхиленнями, дітей групи ризику і дітей естетичних меншин. Обов'язки покладені на школу і батьків, для того щоб зробити освітній процес таким, щоб кожна дитина, яка йде в школу, могла показати свій потенціал для зростання. Школи мають бути зацікавлені в кожній дитині, навіть тієї чиї здібності не чітко виражені і не відповідають вимогам освітньої установи. Діти

приходять в школу або додому із повідомленнями від суспільства, і іноді від школи безпосередньо. Можливо вони відчувають, що через певні особливості, таких як розумова нездатність, етнічна приналежність, або економічний статус, у них не може бути таких самих прагнень як у інших, і що ці об'єктивні умови, перешкоджатимуть тому, щоб вони досягли своїх прагнень. Саме тому у кожній американській школі працюють шкільні соціальні працівники з їх центральним доступом до учителів, дітей і сімей які в шкільному співтоваристві можуть спростувати ці повідомлення.

Тому, перш ніж дослідити соціально-педагогічну роботу з сім'єю в США більш ґрунтовно, ми вважаємо за необхідне розглянути терміни, які використовуються в цій країні для позначення поняття соціально-педагогічної роботи.

Ми повністю розділяємо думку Коновалової Е.Н. яка вважає, що в США найбільш поширеним є термін "соціальний працівник" а термін "соціальний педагог" практично не вживається, що обумовлено особливостями англійської мови, в той час як слова і поняття "педагог", "педагогіка" найчастіше співвідносяться з шкільними учителями і класними керівниками. Проте це не виключає педагогічну спрямованість діяльності працівника соціальної сфери.[2]

Система дій означає сукупність тих людей, з якими соціальний працівник має справу в зусиллях із досягнення результату у своїх діях із забезпечення змін. [2, 89]

Дослідниця Анохіна Т. В. пропонує термін "school - counselling and guidance", який широко вживається в освітніх системах різних країн зокрема і США, але у вітчизняній педагогічній літературі частіше використовується термін "guidance"[1, 72]. Порівнявши обидва терміни, Анохіна Т. В. приходять до висновку про те, що термін "guidance" має ширше значення : "допомога в будь-яких скрутних ситуаціях вибору, ухвалення рішення або адаптації до нових умов", а також "процес надання допомоги особі в самопізнанні і пізнанні нею навколишнього світу з метою застосування для успішного навчання,

вибору професії і розвитку своїх здібностей" [1,72-73]. Для позначення цього поняття в США використовують термін "classroom environment", що безпосередньо пов'язане із створенням сприятливої атмосфери в класі.

У системі освіти в США практично в кожній школі працює соціальний працівник. Як підкреслює Л.Я. Оліференко, цей напрям соціально-педагогічної допомоги став розглядатися як "окрема спеціальність в соціальній роботі, яка зосереджує свою увагу на успішному пристосуванні до школи, на координації дій сім'ї і общини і впливі на них для досягнення мети" [4, 149]. У зв'язку з цим сформовані наступні ролі підтримки дітей :

- "school-counsellor" - шкільний радник,
- "school-psychologist" - шкільний психолог,
- "school social worker" - шкільний соціальний працівник.

Окрім освітніх установ діяльність соціальних працівників, особливо радників / консультантів (counsellor), широко представлена в літніх американських таборах:

- "all - round / general counsellor" - консультант із загальних питань,
- "arts and crafts counsellor" - консультант по ручній роботі (ремеслам),
- "land sports counsellor" - консультант по наземному спорту,
- "outdoor skills counsellor" - консультант по заходах на відкритому повітрі і інші [6].

А діяльність соціальних працівників в системі соціально-педагогічної роботи з дітьми трактується наступним чином :

- „ mediator” - медіатор, фахівець з розв'язання шкільних конфліктів, посередник у переговорах із розв'язання конфлікту,
- "tutor" - тьютор, куратор (індивідуальний, груповий, класний), психолог,
- "adviser" - радник,
- "counsellor" - радник, консультант
- "career-counsellor" - консультант по вибору професійного шляху,
- "remedial teacher" - учитель компенсуючого навчання,

- "child protection co - ordinator" - координатор по захисту прав дитини і інші [1, 74].

Також у Америці існує соціальна політика яка акцентує увагу на здобутті професійної кваліфікації соціальних працівників в школі. Відповідно до національного законодавства, держави встановлюють посади для "висококваліфікованих" шкільних соціальних працівників однією з яких є наставництво(mentorships) яке вноситься до сертифікату висококваліфікованих шкільних професіоналів [3, 116–131]

У сучасній американській школі штатні соціальні працівники у ході соціально-педагогічної діяльності виконують найрізноманітніші функції. Насамперед, у процесі індивідуальної роботи з учнями вони намагаються здійснювати профілактику безпричинних пропусків навчальних занять, середовищної дезадаптації підлітків, їхньої підвищеної агресивності, передчасної вагітності учениць.

Світовий досвід показує, що в більшості країн світу, а особливо в Сполучених Штатах Америки існує строгий відбір контингенту на професію соціального фахівця освітньої сфери. У роботах багатьох сучасних американських педагогів відзначається, що за останній час значно підвищилися вимоги до тих, хто вступає до коледжів соціально-педагогічної сфери і на відповідні департаменти університетів.

Сучасні науково-літературні джерела свідчать про багатогранну роль шкільного соціального працівника в Сполучених Штатах Америки: існує оцінка і консультація в межах шкільної команди; робота з дітьми і батьками індивідуально і в групах; розвиток програми і шкільної політики.

Слід відмітити, що у 1989 групу дев'ятнадцяти національно визнаних експертів соціально-педагогічної роботи попросили оголосити список завдань, які шкільні соціальні працівники початкового рівня виконують в їх щоденній професійній рутині. Список складався із 104 завдань, що свідчить про складність шкільної роботи у сфері соціальних проблем. Ці завдання охопили п'ять вимірів роботи :

1. Партнерство з батьками і надання послуг дітям та сім'ям.
2. Співпраця з учителям і шкільним штатом.
3. Послуги іншому шкільному персоналу.
4. Соціальні забезпечення.
5. Адміністративні і професійні завдання.

Подальше дослідження цих ролей, завдань, і навичок знайшли себе, в чотирьох областях соціально-педагогічної роботи:

1. Консультація з усіма учасниками шкільної системи і стосунки взаємодії, які роблять консультацію можливою.
2. Багатогранне соціальне обслуговування, і реалізація соціальних програм.
3. Пряма робота з дітьми і батьками із застосуванням індивідуального і групового сімейних методів.
4. Допомога з розвитком програм в школах . [7,1-14]

Слід відмітити, що Національна Асоціація соціальних працівників (NASW) визначає 42 стандарти шкільної соціальної роботи. Але, ми розглянемо лише ті стандарти які стосуються нашої тематики. А саме шкільні соціальні працівники:

1. Запевняють, що студенти та їх сім'ї забезпечені послугами в межах мультикультурного розуміння і компетентністю яка збільшує підтримку сімей у вивченні студентського досвіду.
2. Повинні впливати на успішність учнів та їхніх сімей.
3. Повинні консультивати дітей та батьків у різних життєвих ситуаціях.
4. Як лідери і члени міждисциплінарних команд і коаліцій, шкільні соціальні працівники повинні працювати спільно, щоб мобілізувати ресурси місцевих агентств освіти і співтовариств, щоб задовольнити потреби студентів і сімей.
5. Шкільні соціальні працівники повинні розробляти програми навчання з батьками, учителями, іншим місцевим персоналом агентства освіти і штату агентств.

6. Адміністративна структура місцевого агентства освіти повинна обкреслити вільні шляхи підтримки і відповідальності для шкільної програми соціально-педагогічної роботи .

7. Батьківська причетність до освіти дітей широко визнана.

Особливу увагу шкільні соціальні працівники приділяють проблемі насильства серед учнівської молоді в американських школах. Тому великого значення набувають питання пошуку ефективних підходів до організації безпечного навчального процесу. Головним завданням протидії насильству в школах США є вдосконалення та розробка інноваційних технологій і ефективних освітньо-профілактичних програм. Певний досвід профілактичної діяльності щодо окресленої проблеми існує. Її розв'язанням займаються такі освітні та громадські організації, як-от:

- Національний Центр шкільної безпеки (англ. National School Safety Center – NSSC), створений за директивою Президента у 1984 році. Мета цієї неприбуткової організації – безпечні школи та якісне навчання для всіх дітей.

- Національний Центр дослідження та профілактики насильства (англ. Center for the Study and Prevention of Violence – Blueprints for Violence Prevention – CSPV).

- Партнерство задля залучення родини в освітній процес (англ. Partnership for Family Involvement in Education – PFIE).

- Партнерство проти насильства (англ. Partnership Against Violence Network) – це "віртуальна бібліотека", яка містить інформацію про насильство і молодь, що належить до групи ризику.

Серед найбільш ефективних та міжнародно визнаних програм попередження третируванню є *освітньо-профілактична програма запобігання третирування в школах* Д. Олвеуса (англ. Olweus Bullying Prevention Program, OBPP). [10]

Наукові експерти Центру з вивчення та превенції насильства Колорадського університету США визнали цю програму однією з найефективніших освітніх програм. Програма включає комплекс

інформативно-консультативних, діагностичних, організаційних дій, до якого залучені всі учасники навчального процесу в школі. Реалізація програми ОБРР здійснюється на загальношкільному, груповому та індивідуальному рівні [11]

Слід підкреслити, що з 2003 року Департаментом Здоров'я і Соціальних Послуг США (англ. U.S. Department of Health and Human Services) розпочато національну стратегію розробки і реалізації шкільних програм які запобігають розвитку правопорушень у загальноосвітніх школах. Такі програми ґрунтуються на принципах соціальної справедливості та відновного правосуддя, для практичного застосування яких вже створено нормативно-правову базу у тринадцяти штатах країни.

Певний інтерес для нас представляє **шкільна програма підліткового віку**. Ця шкільна програма сфокусована на батьківському вихованні й інтегрує універсальний підхід, вибіркового підходу і підхід за показниками в широкій профілактичній роботі в середніх і старших класах середньої школи.

У штаті Місурі функціонує програма під назвою “Батьки як перші вчителі”, що включає семінари для батьків, що розглядають проблеми, які є вирішальними для статевої, ролі, громадянської, політичної, академічної соціалізації дітей на шкільному етапі [12, 330].

Висновки. Отже, з вищесказаного, ми дійшли висновку, що роль соціального працівника в США є надзвичайно багатогранною, адже він виконує функції медіатора, радника, учителя компенсуючого навчання, координатора, консультанта тощо. Однак, до найбільш поширених ролей відносять: шкільного психолога, радника і соціального працівника. Саме вони проводять консультації в межах шкільної команди, працюють з дітьми та батьками, розробляють та реалізують шкільні програми які запобігають третируванню в школах, добровільні програми посередництва (допомагають примирити учнів різних етнічних меншин), профілактичні та сімейні програми, які допомагають як дітям так і дорослим пережити кризові сімейні ситуації.

Література

1. Анохина Т.В. Педагогическая поддержка как реальность: В сб.: Новые ценности образования: забота – поддержка – консультирование. – М.: Инноватор, 1996. Вып. 6.
2. Коновалова Е.Н. Содержание и особенности социально-педагогической работы с семьей в США: Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01. - Казань, 2002. - 186 с.
3. Олиференко Л.Я. Социально-педагогическая поддержка детей группы риска: Учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений / Л.Я. Олиференко, Т.И. С. 149
4. Шмидт В. Р. Институциональные тупики и выходы психосоциальной помощи в России // Сотис. 2003. № 3.
5. Constable, R., & Alvarez, M. (2006). Moving into specialization in school social work. *School Social Work Journal*, 30(3), 116–131
6. Constable, R., Kuzmickaite, D., Harrison, W. D., & Volkmann, L. (1999). The emergent role of the school social worker in Indiana. *School Social Work Journal*, 24(1), 1–14
7. Jayaratne S., Croxton T., Mattison D. Social Work Professional Standards : An Exploratory Study // Social Work. March 1997. Vol. 42. № 2. P. 185-203
8. Limber, Susan P. “Implementation of the Olweus Bullying Prevention Program in American Schools: Lessons Learned from the Field.” In *Bullying in American Schools: A Social- Ecological Perspective on Prevention and Intervention*, edited by Dorothy L. Espelage and Susan M. Swearer, 351–63. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates, 2004.
9. Olweus D. Bullying at school: tackling the problem [Электронный ресурс] / D. Olweus. – 2001. – Режим доступа: <http://www.oecdobserver.org>.
10. Sadker M.P., Sadker P.M. *Teachers, Schools and Society*. – New York: The Mc Graw Hill Companies, Inc, 1997. – 633 p.

